
Tisková zpráva Univerzity Karlovy k materiálu Perspektivy dalšího vývoje českého vysokého školství

<http://tarantula.ruk.cuni.cz/IFORUM-7282.html>

Tisková zpráva Univerzity Karlovy k materiálu Perspektivy dalšího vývoje českého vysokého školství

A. Úvod

Od roku 2007, kdy byly zveřejněny tzv. „Vybrané teze Bílé knihy terciárního vzdělávání“, usilovala Univerzita Karlova o to, aby se tento materiál stal východiskem pro koncepční nastartování programových tezí vskutku potřebné, vyargumentované a konsensuální reformy, která vzejde z otevřené, demokratické a kvalifikované diskuse.

A od samého počátku byla nepřehlédnutelně patrná neochota autorů „Bílé knihy“ naslouchat kritickým připomínkám či alternativním námětům, natož je pak akceptovat a zapracovat do jejího znění. Tento programově nekomunikativní přístup, který neakceptoval varování před omezováním akademické autonomie a samosprávy vysokých škol a masivní redukcí role studentů, a přezíravě přehlížel další stanoviska a připomínky, pod nimiž bylo jednotně podepsáno vedení univerzity, její akademický senát a vědecká rada, vyvrcholil tak povrchním, neprofesionálním a účelovým vypořádáním připomínek univerzity, které nebylo možné akceptovat.

Proto na sklonku roku 2008 rektor Univerzity Karlovy požádal ministra školství, aby v této nehotové a nepřijatelné podobě „Bílou knihu“ vládě nepředkládal. Přestože ji nakonec vláda (na svém zasedání dne 26. ledna 2009) vzala na vědomí a na jejích vratkých základech začal být (podobně netransparentním způsobem) připravován velmi nesourodý věcný záměr zákona, ministr nakonec práce na tomto záměru zastavil. Průběžné signály varující, že „Bílá kniha“ nemá parametry dokumentu, který by mohl být relevantním východiskem pro novelizaci zákona o vysokých školách nebo dokonce podkladem pro přípravu zákona nového, se tak potvrdily a

Z výchozí šance se stala promarněná příležitost.

Nicméně Univerzita Karlova, vědoma si potřebnosti funkčních reformních kroků i rizika zbytečných časových prodlev, dále pokračovala ve vnitrouniverzitní diskusi, která formulovala jejich alternativní podobu (shrnutou v připojených materiálech). Jejich ambicí není vytvoření alternativní „Bílé knihy“, ale nastolení věcné a reálné diskuse, jejímž počátkem je naše dnešní tisková konference.

Proto hodláme tento materiál předložit k nejširší, otevřené diskusi, zaslat ho partnerským vysokým školám a posléze do něj zapracovat podněty, jež z dané komunikace vyplynou. Výsledek této „týmové“ polemiky pak univerzita hodlá nabídnout jako podklad k další práci při tvorbě analytických materiálů, které by měly být základem pro stanovení kontur skutečně potřebné a zdůvodněné reformy, ať již povede k dílčí nebo dokonce komplexní novelizaci zákona o vysokých školách. Naším cílem je

Neztrácet čas a hledat společná východiska.

B. Obecná východiska

Základním východiskem analýz systému vysokoškolského vzdělávání, zejména univerzitního, je skutečnost, že ho nelze redukovat na jeho ekonomickou funkci a studenty na klienty a budoucí pracovní sílu a spotřebitele. Vysokoškolské vzdělání není pouze souhrnem znalostí jedince, ale má výrazné společenské a kulturní funkce.

Mezinárodní rozměr změn ve vysokoškolském vzdělávání je zcela zásadní. Globalizace vede k bezprecedentnímu otevření vysokých škol, ke srovnávání kvality, ke sdílení dobrých zkušeností, ale vystavuje je také novým rizikům. Mezi aktuální úkoly patří nutnost vyhodnotit dopady strukturace studijních programů, po zavedení kreditního systému provést obsahovou analýzu a inovace studijních plánů, zejména pak v souvislosti s tzv. Rámcem (profesních) kvalifikací, při očekávaném výrazném demografickém poklesu připravit kvalitní programy celoživotního vzdělávání - a zejména, orientovat celý systém na kvalitu.

Vzhledem k obrovskému kvantitativnímu nárůstu poprvé zapsaných studentů, který univerzity s vypětím sil i v situaci podfinancování svých činností zvládly, stojí před námi především úkol diverzifikovat celý sektor terciárního vzdělávání. Funkční diferenciací pak předpokládá vhodná kritéria a indikátory kvality jednotlivých činností vysokých škol - a to ne podle hlediska rentability a výnosnosti, ale podle hlediska plnění jejich společenského účelu, ke kterému se zaváží. Na tomto základě je pak nutné vymezit profil vzdělávací instituce, který bude možné transparentním způsobem vyjednat se státem. Velkým nedostatkem je však zatím systém posuzování kvality, a to jak předpokladů

vysoké školy provozovat vzdělávání určitého zaměření, typu a úrovně (akreditace), tak průběhu vzdělávacích a dalších činností i jejich výsledků.

I když je zjevné, že se stát nesmí vzdát své role garanta dostupnosti, prostupnosti, kvality a funkčnosti systému terciárního vzdělávání, nesmí být tato role chápána jako dirigistické přikazování či byrokratická kontrola. Garanci státu musí nezbytně vyvažovat daleko výraznější institucionální autonomie vysokých škol. Toho lze docílit prostřednictvím transparentně dojednaného smluvního vztahu mezi státem a vysokou školou.

Uskutečnění potřebných změn je ovšem podmíněno zásadní proměnou v přístupu státu k financování vysokých škol. Zastavit a obrátit se musí trend poklesu veřejných výdajů na studenta (jak v poměru k HDP, tak v tzv. přepočtené paritě kupní síly), který řadí ČR na jedno z posledních míst mezi zeměmi OECD. Přitom v podílu výdajů z vlastních příjmů a soukromých zdrojů do vysokého školství jsme již několik let stabilně na úrovni ostatních vyspělých zemí. České vysoké školy v oblasti financování potřebují především stabilitu a předvídatelnost: kontraktové financování vzdělávací činnosti, autonomní investiční financování a větší prostor pro fondové hospodaření mohou být prvními nástroji jejich odpovědné autonomie. Nikoli orientace na jednorázovou komercializaci jejich výsledků, na silně proměnlivý trh práce a jeho krátkodobé požadavky, na zvyšování „produktivity“ jejich poznávací, umělecké, kulturní a duchovní aktivity na základě manažerských kritérií z podnikatelské sféry.

Otázku přímého podílu studentů na financování vysokých škol nepovažuje v současnosti UK za aktuální. Protože se však stala politickým a mediálním tématem, provedla UK ve svém materiálu rozbor možných variant, na jehož základě nedoporučuje platby za opravné termíny zkoušek, ve střednědobém horizontu nedoporučuje zavádět školné, doporučuje zrušit poplatek za další studium a jako nejméně problematickou variantu doporučuje zvážit zavedení tzv. zápisného.

C. Náměty na novelizaci zákona o vysokých školách

Předkládané náměty na novelizaci zákona o vysokých školách zahrnují zejména tyto významné body:

Pětiletá rámcová smlouva místo každoročního jednání

Zavedení rámcové smlouvy zakotvující hlavní cíle veřejné vysoké školy pro další pětileté období, povinnosti vysoké školy a státu, včetně minimálního počtu přijímaných studentů a minimální hranice finančních prostředků na vzdělávací činnost a na rozvoj, by zásadním způsobem přispělo k možnosti efektivně plánovat hlavní činnosti a rozvoj veřejné vysoké školy pro nejbližší období. Stávající systém, kdy každoročně probíhají mezi státem a vysokými školami dohádovací řízení o financovatelných počtech studentů pro pouze jeden nadcházející rok je neefektivní a znemožňuje strategické plánování rozvoje vzdělávací činnosti.

Autonomie v investičním financování

Stávající systém, kdy vysokým školám jsou přidělovány limity finančních prostředků na investice v tzv. programovém financování a v rámci tohoto limitu každou investici ve zdlouhavých řízeních jednotlivě schvaluje Ministerstvo školství, by měl být změněn tak, aby o konkrétním prostředku mohla rozhodovat sama vysoká škola.

Pružnější akreditace studia s omezením fenoménu „létajících profesorů“

Kromě stávající akreditace jednotlivých studijních programů by systém měl být rozšířen o možnost akreditace větších oblastí vzdělávání na úrovni vysoké školy s tím, že uskutečňování studijních programů v těchto akreditovaných oblastech je autonomním rozhodnutím vysoké školy. Akreditace by měla být vždy vázána na konkrétní akademické pracovníky splňující stanovená kritéria, přičemž jeden akademický pracovník by nesměl takto zaštiťovat více než jednu akreditaci.

Lepší čitelnost habilitačních a profesorských řízení, zvýšení odpovědnosti vysokých škol za kvalitu „svých“ docentů a profesorů

Mírná úprava současného stavu vykazuje více pozitiv než případná radikální změna. Tato úprava by měla spočívat zejména ve větší volnosti při stanovení nároků na získání titulu docent či profesor a při vlastní proceduře habilitačních a jmenovacích řízení a v tom, že by se tituly (docent a profesor) mohly uvádět též spolu s uvedením vysoké školy, na které byly získány. Na rozhodnutí vysoké školy pak bude, zda svěří úkoly a nároky docentů a profesorů i osobám, které tento titul získaly na jiné vysoké škole.

D. Závěr

Univerzita Karlova se domnívá, že je třeba začít společnou, skutečně hlubokou diskusi o budoucnosti vysokého školství a místa univerzit v něm. Jinak hrozí riziko ztráty základních hodnot, které činí univerzitu univerzitou.